

§ 168

Diarienum: KS-2024/00719

Remissyttrande - Nätt och jämnt - likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

**att yttra sig enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag och
översända det till finansdepartementet.**

Ärendebeskrivning

Regeringen beslutade den 28 april 2022 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning. Kommittén har antagit namnet Utjämningskommittén 2022.

Utjämningskommittén 2022 har genomfört en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämning.

Den 2 juli 2024 överlämnades utredningen, "*Nätt och jämnt – likvärdighet i kommunsektorn*" (SOU 2024:50) till finansdepartementet. I utredningen redovisas de överväganden kommittén gjort samt förslag till förändringar av inkomstutjämning, kostnadsutjämning samt LSS-utjämning. Utredningen har även lämnat förslag om att omvandla ett antal riktade statsbidrag till generella statsbidrag.

Umeå kommun har givits möjlighet att inkomma med yttrande över dessa förslag. Yttrandet ska vara finansdepartementet tillhanda senast den 8 nov 2024.

Om förslaget i sin helhet genomförs i nuvarande form innebär det att Umeå kommun får 28 mnkr mer i kommunalekonomisk utjämning efter

en införandeperiod på 5 år. Effekten är fullt ut föranledd av de föreslagna förändringarna i de olika delarna av utjämningsystemet.

Yttrande

Umeå kommun har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet, Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50).

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet fyller en viktig uppgift och syftar till att ge Sveriges kommuner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärdstjänster och annan samhällsservice, trots väsentliga skillnader i struktur och förutsättningar hos de olika kommunerna. **Umeå kommun ställer sig positiv till utredningens intentioner att värna utjämningsystemens legitimitet** genom att i översyn och förslag hedra väsentliga principer såsom opåverkbarhet, träffsäkerhet, aktualitet och tillförlitlighet. Umeå kommun vill särskilt betona vikten av att utredningen tagit hänsyn till och hedrat principen om och vikten av kommunal självstyrelse.

Umeå kommun anser dock att utredningen ej lagt tillräcklig vikt vid principen om förutsägbarhet. För att en kommun ska kunna uppnå god ekonomisk hushållning över tid är framförhållning och förutsägbarhet av kritisk betydelse. **Avsaknad av prognosticerat utfall över tid utgör i detta sammanhang en svaghet** i och med att utredningen enbart redovisar utfall av föreslagna förändringar för ett givet årtal. Umeå kommun saknar att utredningen inte innehåller en prognos över hur väsentliga förutsättningar förändras över tid och vilka effekter detta ger i utjämningsystemen. En sådan prognos hade möjliggjort för kommunerna att bättre bedöma konsekvenser av föreslagna förändringar i framför allt kostnadsutjämnningen och dess ingående delmodeller samt i bedömning om de ingående delmodellerna är påverkbara eller ej. Umeå kommun vill därför påtala vikten av att regeringen ger någon myndighet ett formellt och tydligt mandat att utarbeta och årligen tillhandahålla en långsiktig prognos (10 år) över utjämningsystemens utfall på kommun och regionnivå.

Umeå kommun ser även positivt på utredningens klargöranden kring vanliga missuppfattningar om den kommunala utjämnningen. Att

utredningen vinnlagt sig om att bemöta sådana felaktigheter och missuppfattningar ökar legitimiteten och förståelsen för utjämningsystemens funktion och de utgångspunkter och principer den kommunala utjämnningen vilar på.

Umeå kommun ställer sig generellt positiva till att riktade statsbidrag omvandlas till generella statsbidrag. Det principiella resonemang som utredningen för i frågan om generella vs riktade statsbidrag är väl underbyggt och visar på hög grad av förståelse för de konsekvenser, fördelar och nackdelar som utformning av statsbidrag får för rikets kommuner. **Umeå kommun ser även positivt på utredningens förslag om skärpta beredningsrutiner och utformningskriterier för riktade statsbidrag.** De kriterier och den beredningsprocess som utredningen föreslår möjliggör riktade statsbidrag där så är berättigat samtidigt som det kommunala självstyret tydliggörs och att demokratiskt ansvarsutkrävande riktas mot rätt nivå.

Umeå kommun ställer sig positiv till utredningens förslag avseende förändring av modellen för inkomstutjämning. Utredningens förslag att höja den garanterade nivån från 115% av genomsnittliga skatteunderlaget till 116% bedöms vara väl avvägt för att undvika negativa marginaleffekter för regionerna samtidigt som det av legitimitetsskäl är nödvändigt med en minskning av regleringsposten för kommunerna. Förslaget om uppdatering av den länsvisa skattesatsen från 2003 års nivå till 2022 års nivå (inkl genomförda skatteväxlingar) är viktigt både ur aktualitets- och legitimitetshänseende.

Umeå kommun ställer sig positiv till föreslagna förändringar avseende modellen för LSS-utjämning. Att i enlighet med utredningens förslag minska påverkbarheten är väsentligt för LSS-utjämnings legitimitet. Umeå kommun ser därför positivt på förslaget om att fasa ut personalkostnadsindex. Umeå kommun delar även utredningens bedömning om att det behövs en utjämning för insatser till personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen. Det är anmärkningsvärt att en kommunal obligatorisk uppgift som berör 60 000 brukare med en nettokostnad väsentligt över 14 miljarder kr ej omfattas av kostnadsutjämning.

Umeå kommun ställer sig positiv till utredningens förslag till principiella förändringar i systemet för kostnadsutjämning. Utredningen har genom flertalet lagda förslag ökat såväl begriplighet som legitimitet väsentligt. Umeå kommun delar utredningens bedömning om att nuvarande modell för ersättning för merkostnader för gleshet bör ersättas med ny modell som fortlöpande förvaltas och uppdateras av statlig myndighet. Detta är viktigt av flera skäl, inte minst för att nuvarande modell ej är transparent, har bristande legitimitet och ej är möjlig att vidareutveckla. Att utgå från hur det reella bosättningsmönstret ser ut i respektive kommun är en bra början. Utredningens förslag om att den nu föreslagna modellen ska förvaltas och vidareutvecklas av statlig myndighet är positivt. Ett första steg i en sådan utveckling är att modellen baseras på reella avstånd via vägnätet till samhällsservice av olika slag (detta då det trots allt är relativt få kommuninvånare som tar fågelvägen till förskola, skola eller annan kommunal service).

Umeå kommun - en regional knypunkt

Utredarens förslag innebär att Västerbottens och övriga norrlandsläns problematik blir uppenbar. Umeå kommun är en regional knypunkt i en region kännetecknad av låg befolkningstäthet och långa avstånd där omgivande kommuner kännetecknas av relativt gles struktur, få invånare och en demografiskt utmanande situation i relation till riket i övrigt. De kommuner som på samma sätt som Umeå utgör sådana regionala knypunkter har lägre medelålder och högre löne- och utbildningsnivå än riket i genomsnitt. Något som får stora konsekvenser i flera av kostnadsutjämningsens delmodeller. Denna situation är något som Umeå kommun delar med i stort sett samtliga större norrlandsstäder. Enligt förslaget är Umeå den kommun som bedöms ha de näst bästa strukturella förutsättningarna att bedriva kommunal verksamhet av rikets samtliga kommuner. Samtidigt bedöms flertalet av Västerbottens övriga kommuner ha bland de sämsta förutsättningarna i riket. Nuvarande förslag tar ej hänsyn till de konsekvenser detta får och de särskilda behov som uppstår i en region som karaktäriseras av att ett fåtal kommuner bedöms ha väldigt goda förutsättningar samtidigt som flertalet övriga kommuner bedöms ha väldigt dåliga förutsättningar. Detta innebär att Umeå och övriga större norrlandsstäder ej har möjlighet att nyttja de agglomerations fördelar som kommuner i tätare regioner har. Umeå kommun anser att utredningen ej tagit hänsyn till denna Norrlandsproblematik, där ett fåtal större städer tillgodoser behov långt

utanför den egna kommungränsen samtidigt som möjlighet till agglomeration är kraftigt begränsade.

Beslutsunderlag

SOU 2024:50 Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Beredningsansvariga

Dan Gideonsson
Urban Blomdahl

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till

Remissvar ska vara Finansdepartementet till handa senast den 8 november 2024. Svar lämnas till fi.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till fi.ofa.k.remissor@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Fi2024/01521 och Umeå kommun.